

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI VETERINARIYA VA CHORVACHILIKNI
RIVOJLANTIRISH QO'MITASI**

**SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI,
CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI NUKUS
FILIALI**

**"VETERINARIYA MEDITSINASI VA CHORVACHILIKDAGI DOLZARB
MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMLARI" mavzusidagi xalqaro
ilmiy va ilmiy-texnik konferensiya materiallari**

TO'PLAMI

13-noyabr 2025-yil

СБОРНИК материалов

**международной научно и научно-технической конференции на тему
"АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ВЕТЕРИНАРНОЙ МЕДИЦИНЫ И
ЖИВОТНОВОДСТВА И ИХ РЕШЕНИЯ"**

13 ноября, 2025 г

**International scientific and scientific-technical conference
"ACTUAL PROBLEMS OF VETERINARY MEDICINE AND LIVESTOCK
AND THEIR SOLUTIONS"**

November 13, 2025

NUKUS-2025

“Veterinariya meditsinasi va chorvachilikdagi dolzarb muammolar va ularning yechimlari”
Xalqaro ilmiy va ilmiy-texnik konferensiyasi materiallari [Matn]: to‘plam / Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filiali. – Nukus: “Golden Print Nukus” nashriyoti, 2025. – 389 b.

Anjuman tashkiliy qo‘mitasi

Tashkiliy qo‘mita raisi: Esimbetov Adilbay Tlepovich, b.f.d., professor;

Tashkiliy qo‘mita raisi muovini: Avezimbetov Shavkat Dosumbetovich, v.f.n.;

Tashkiliy qo‘mita kotibi: Rozumbetov Kenjabek Umar og‘li, b.f.f.d.;

D. Bazarbayeva – “Veterinariya diagnostikasi va oziq-ovqat xavfsizligi” kafedrasida katta o‘qituvchisi, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

Tashkiliy qo‘mita a‘zolari:

Sh. Jabbarov – O‘zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish qo‘mitasi boshqarmasi boshlig‘i o‘rinbosari, veterinariya fanlari doktori, professor.

X. Yunusov – Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti rektori, biologiya fanlari doktori, professor.

M. Y. Karpuxin – Ural davlat agrar universitetining ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori, agrar fanlar doktori, dotsent (Rossiya Federatsiyasi)

N. G. Malkov – N. F. Vereshagin nomidagi Vologda davlat sutchilik akademiyasi rektori, texnika fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya Federatsiyasi)

A. Abdurasulov – Qirg‘iziston Respublikasi O‘sh davlat universiteti “Veterinariya meditsinasi va biotexnologiyasi” kafedrasida mudiri, qishloq xo‘jalik fanlar doktori, professor. (Qirg‘iziston Respublikasi)

R. Miqtibayeva – Qozog‘iston milliy agrar tadqiqot universiteti “Mikrobiologiya va virusologiya” kafedrasida professori, veterinariya fanlari nomzodi. (Qozog‘iston Respublikasi)

S. Mirzakulov – Olmaota texnologiya universiteti “Oziq-ovqat mahsulotlari texnologiyasi” kafedrasida professori, qishloq xo‘jalik fanlar doktori, dotsent. (Qozog‘iston Respublikasi)

Q. Atanazarov – O‘quv ishlari bo‘yicha direktor o‘rinbosari, biologiya fanlari nomzodi, dotsent.

A. Mambetnazarov – Ilmiy tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy-pedagog kadrlarni tayyorlash bo‘limi boshlig‘i, qishloq xo‘jalik fanlar doktori, dotsent.

A. Kaniyazov – “Veterinariya va zootexnologiya” fakulteti dekani, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

X. Mamatov – “Zootexnologiya” kafedrasida mudiri, qishloq xo‘jalik fanlar bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

R. Turg‘anbayev – “Zootexnologiya” kafedrasida professori, agrar fanlar doktori

A. Kamalova – “Veterinariya meditsinasi va farmakologiyasi” kafedrasida mudiri, veterinariya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

P. Xojalepesov – “Iqtisodiyot va gumanitar fanlar” kafedrasida mudiri, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent.

R. Rzaev – “Veterinariya diagnostikasi va oziq-ovqat xavfsizligi” kafedrasida mudiri, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent.

Ushbu to‘plam O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vazirining 2024-yil 27-dekabrda 490-son buyrug‘i bilan oliy ta‘lim tashkilotlari hamda ilmiy tashkilotlarda 2025-yilda o‘tkaziladigan xalqaro va respublika miqyosidagi ilmiy anjumanlar, simpoziumlar, seminarlar va boshqa ilmiy hamda ilmiy-texnik tadbirlar ro‘yxati 2-ilovasiga muvofiq tasdiqlangan – 2025-yilda xalqaro miqyosida o‘tkaziladigan ilmiy va ilmiy-texnik tadbirlar rejasi asosida Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filialida 2025-yil 13-noyabr kuni – **“Veterinariya meditsinasi va chorvachilikdagi dolzarb muammolar va ularning yechimlari”** mavzusida o‘tkazilgan Xalqaro ilmiy va ilmiy-texnik konferensiyasi materiallari asosida tuzilgan.

Konferensiyada, veterinariya sohasida faoliyat olib borayotgan universitet va filialarning professor-o‘qituvchilari, ilmiy markazlarning va insitutlarning ilmiy xodimlari, doktorantlar, magistrantlar, iqtidorli yosh tadqiqotchilarning ilmiy-tadqiqot ishlariga bag‘ishlangan maqolalar o‘rin olgan

To‘plamga kiritilgan maqolalar materiallarining to‘g‘riligi va haqqoniyligiga mualliflar mas‘ul hisoblanadi.

© Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filiali, 2025

© “Golden Print Nukus” nashriyoti, 2025

- EDUCATION IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS. Advanced methods of ensuring the quality of education: problems and solutions, 2(4), 98-102.
10. Shavkat, A. va Kural, A. (2025). OLIY TA'LIM MASSASALARIDA TA'LIM SIFATI VA TA'LIM QIMMATINI ORTALASH UCHUN TA'LIM TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNI TASHKILLASH. Ta'lim sifatini ta'minlashning ilg'or usullari: muammolar va echimlar , 2 (4), 85-88.
 11. Nurmanov, K., & Nurmanov, D. A. (2025). PENSIYA JAMG 'ARMALARIDA HISOBNI TASHKIL ETISH VA XARAJATLAR SMETASI IJROSI BO 'YICHA HISOBOTI TAHLILI. *MUHANDISLIK VA IQTISODIYOT*, 3(12).
 12. Nurmanov, DA O 'zbekiston Pensiya Tizimida Pensiya Hisoblash Va To'lashni Rivojlantirishda Xorijiy Mamlakatlar Tajribasini Uyg'unlashtirish. *Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot* , 2 (1), 664247.
 13. Tileubayevich, N. D. A. (2024). PENSIYA TAYINLASH VA TO 'LASH MUOMALALARINING ANALITIK VA SINTETIK HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH. *Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting*, 4(02), 254-262.
 14. Nurmanov, D. A. Issues of Improving Accounting and Reporting of Expenses in Off-budgetary Pension Funds. *Economic Development and Analysis*, 2(1), 425-432.

ТОШКЕНТ ВИЛОЯТИНИНГ ТУРЛИ ТУМАНЛАРИДА ҚЎЙЛАР МОНЕЗИОЗИНИНГ ТАРҚАЛИШИ

Юлдашев Н. Э¹., Ашуров С.А¹., Сайфуллаева М. И¹., Жўрақулов Ҳ. Ҳ².

¹*Самарқанд давлат ветеринария медицинаси, чорвачилик ва биотехнологиялар университети Тошкент филиали*

²*Ветеринария илмий тадқиқот институти*

Республикамізда кейинги йилларида агросаноат мажмуининг асосий тармоқларидан бири бўлган чорвачиликни ривожлантириш борасида кенг қамровли чора-тадбирлар амалга оширилмоқда. Мазкур йўналишда олиб борилган режали чора-тадбирлар натижасида чорва молларининг юқумли, юқумсиз ва инвазион касалликларга чалинишига сезиларли даражада камайишига эришилди ва чорва туёқ бош сонлари ва маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажмларини ошишига эришилмоқда.

Шунинг билан биргаликда мамлакатимизга кейинги йилларда четдан турли зотга қўй-эчкилар ва бошқа чорва ҳайвонларини олиб келинаётганлиги сабабли чорва молларнинг турли паразитар (гельминтоз) касалликларнинг тарқалиш даражасини ўрганиш ҳамда уларга қарши даволаш ва профилактика чора-тадбирларини такомиллаштиришга қаратилган изланишларга алоҳида эътибор қаратиш зарур.

Кейинги йиллардаги паразитологик илмий тадқиқотларда чорва молларининг гельминтоз касалликлари хусусан, қўйларнинг ичак цестодозлари айниқса, монезиоз кенг тарқалишга эгалиги ҳамда ушбу гельминтоздан қўйчилик хўжаликлари катта иқтисодий зарар кўраётганлиги аниқланмоқда.

Бизнинг тадқиқотлар Тошкент вилоятининг тоғ ва тоғ олди туманлари Оҳонгарон, Бўстонлик, Паркент, Юқоричирчиқ ҳамда суғориладиган Оққўрғон, Зангиота, Янгийўл ва Қибрай туманларида параваришланаётган қўйлардан олинди. Жами 2023-2025 йилар давомида 1775 та қўйларнинг тезак намуналари Ветеринария дори воситалари ва

махсулотларини синовдан ўтказиш давлат назорат илмий маркази лабораториясида гельминтоовоскпиянинг фюллеборн усулида текширилди.

Гельминтоовоскопик текшириш натижаларига кўра, Тошкент вилоятнинг 8 та туманида текширилган 1775 бош қўйларнинг 237 боши ёки 13,3 фоизи монезиялар билан зарарланганлиги аниқланди.

Тошкент вилоятида қўйларнинг монезиоз билан зарарланганлик даражаси

Туманлар	Текширилган қўйлар сони	Шундан, зарарланган	
		сон	%
Оҳангорон	176	27	15,2
Бўстонлик	180	23	12,7
Паркент	700	77	11,0
Юқоричирчиқ	174	15	2,1
Оққўрғон	165	59	35,7
Зангиота	118	11	9,3
Янгийўл	118	3	2,5
Қибрай	152	22	14,2
жами	1775	237	13,3

Жадвал маълумотларига эътибор берадиган бўлсак, қўйларнинг монезиялар билан зарарланиши Оққўрғон туманида энг юқори бўлиб, текширилган қўйларнинг 35,7 фоизида қайд этилди.

Оҳангорон, Қибрай, Бўстонлик, Паркент ва Зангиота туманларида мос равишда 15,2; 14,2; 12,7; 11,0; ва 9,3 фоиз аниқланган бўлса, Янгийўл ва Юқоричирчиқ туманларида мос равишда 2,5 ва 2,1 фоиз қўйларда монезиялар қайд этилди.

Тошкент вилоятида қўйлар орасида монезияларнинг тарқалиш даражаси бўйича олинган маълумотларимиз биздан олдинги йилларда ўтказилган гельминтологик текширишларда олинган маълумотларга асосан мос келади ва ушбу касалликка қарши кўп йиллардан буён курашилиб келинаётганлигига қарамасдан Тошкент вилоятининг айрим туманларида қўйлар бугунги кунда ҳам монезиоз билан юқори зарарланган.

Хулоса. 1. Тошкент вилоятида парвариш қилинаётган қўйларда монезиоз нисбатан кенг тарқалишга эга бўлган гельминтоз ҳисобланиб, текширишлар олиб борилган 8 та туманда қўйларнинг 13,3 фоизи монезиялар билан зарарланган.

2. Қўйларнинг монезиялар билан зарарланганлик юқори даражада Оққўрғон тумани (35,7%) да қайд этилиб, Оҳангорон (15,2%), Қибрай (14,2%), Бўстонлик (12,7%), Паркент (11,0%), Зангиота (9,3%) туманларида ўрта даражада, Янгийўл (2,5%) ва Юқоричирчиқ (2,1%) туманларида эса камроқ қайд этилди.

3. Тошкент вилоятда ўтказилган копрологик тадқиқот натижалари асосида олинган маълумотлар келгусида Тошкент вилояти ҳудудида қўйларнинг монезиоз ва бошқа ичак пестодозларини кенг камровли ўрганиш ва уларга қарши замонавий кураш усуллари ишлаб чиқишни тақазо этади.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Четвертнев В. И “Монезиоз овец и коз Ставропольском крае-сезонная динамика, терапия. Автореф. Дисс. Канд. Вет. наук 2009.С.17.
2. Атаев А. М “Эколого-эпизоотические особенности монезиоза овец” Автореф. Дисс. Канд. Вет наук. Махачкала.2010.С. 19.
3. Доценко О.С., Муллаярова И. Р “Монезиоз овец в Республике Башкирдистан” Межд. Студ. Науч. Вестник.2016. №4 С.2-4.
4. Щербак О. И., Счисленко С. А., Усова И. А., Щербак Р. И “Биоценоз кишечного тракта при монезиозах” Меж. Науч-иссл. Журнал .2016.С.4-16.

5. Зияуатдинова А., Усмангалиева С., Еспанов Ж “ Распространение монезиоза овец”Журнал Животноводства и ветеринария №4.2024. С.9.
6. Азимов Ш.А. Фасциолёзы и аноплоцефалёзы овец и крупного рогатого скота в Узбекистане. Изд.-во «ФАН» УзССР, Ташкент, 1974. С.214.
7. Темуров У. Э “ Влияние состава почвк на распространение, сезонную динамику и преимигинальное развитие возбудителей монезиозов овец в Узбекистане” . Автор. Дисс. Канд .вет наук. 1997.С. 21-22
8. Юлдашев Н.Э. “Современные методы и средства борьбы с гельминтозами” автор.диссер. док. вет. наук . Самарканд-2018. С.3-37.
9. Курбонов Ш. Х. “Ўзбекистон шароитида қўйларнинг ичак цестодозлари ва уларнинг қўзғатувчилари”. Республика илмий амалий конференция материаллари” 12-13 май, 2023.127-130 Б.
10. Орипов А.О, Ғафуров А.Ғ., Юлдашев Н. Э ва бошқ “ Қишлоқ хўжалиги ҳайвонларининг паразитология ва инвазион касалликлари” Дарслик Тошкент -2023.54-1276.
11. Nurmanov, K., & Nurmanov, D. A. (2025). PENSIYA JAMG ‘ARMALARIDA HISOBNI TASHKIL ETISH VA XARAJATLAR SMETASI IJROSI BO ‘YICHA HISOBOTI TAHLILI. *MUHANDISLIK VA IQTISODIYOT*, 3(12).
12. Nurmanov, DA O 'zbekiston Pensiya Tizimida Pensiya Hisoblash Va To'lashni Rivojlantirishda Xorijiy Mamlakatlar Tajribasini Uyg'unlashtirish. *Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot* , 2 (1), 664247.
13. Tileubayevich, N. D. A. (2024). PENSIYA TAYINLASH VA TO ‘LASH MUOMALALARINING ANALITIK VA SINTETIK HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH. *Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting*, 4(02), 254-262.
14. Nurmanov, D. A. Issues of Improving Accounting and Reporting of Expenses in Off-budgetary Pension Funds. *Economic Development and Analysis*, 2(1), 425-432.

QORAQALPOG’ISTONDA TUYALARNING *FASSIOLA GIGANTICA* (COBBOLD, 1855) TREMATODASI BILAN ZARARLANISHI

Safarov A.A.¹, Kunisov B.M.²

¹O‘zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish qo‘mitasi

²Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti
Nukus filiali.

Kirish. Bugungi kunda chorvachilikda tuya yetishtirish, O‘zbekiston Respublikasi, jumladan Qoraqalpog‘iston Respublikasi uchun iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyatga ega tarmoqlardan biri hisoblanadi. Tuyalar asosan yarim cho‘l va cho‘l hududlarda yetishtiriladi, ularning go‘шти, suti, junidan foydalaniladi. Biroq, ushbu hayvonlarning mahsuldorligi va sog‘lomligi ko‘plab omillarga, xususan parazitlar kasalliklar mavjudligiga bog‘liq.

Shular jumlasidan biri *Fasciola gigantica* (Cobbold, 1855) turiga mansub trematodaning chaqiradigan fasciolioz kasalligidir. Ushbu parazit asosan qoramol, qo‘y va echkilarda o‘rganilgan bo‘lsa-da, ayrim manbalarda tuyalarda ham uchrashini mumkinligi ko‘rsatib o‘tilgan. Trematoda hayvon organizmida jigar va safro yo‘llarida yashaydi, jigar to‘qimalarini yemiradi, qonni so‘rib yashaydi, natijada hayvonlarda umumiy holsizlik, kamqonlik, modda almashinuvi buzilishi kabi klinik belgilar yuzaga keladi.